

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ

1. Знамена и ключове: поетика на епиграфа

Монографията представлява изследване върху формата, функциите и употребите на епиграфа в художествената литература с акцент върху английската литература, където именно възниква и получава първоначален тласък този вид паратекст. Трудът стъпва върху методологията за изследване на паратекст, предложена от Жерар Женет, но разработва собствен подход, ориентиран в частност към анализа на епиграфи. Този подход е основан върху функционална типология на епиграфите като „ключове“ и „знамена“. С тези метафори се обозначават двете базови функции, които епиграфите изпълняват като паратекстове. „Ключ“ е функцията на епиграфа, която е насочена навътре към дадения текст, доколкото епиграфът обуславя, „отключва“ възможна негова интерпретация. „Знаме“ е тази функция, която води навън от дадения текст, за да го свърже с други текстове, като характерът на тази връзка може да излиза извън самото литературно поле.

Монографията се състои от увод, пет глави, заключение и библиография. Уводът, озаглавен „Защо да изследваме епиграфите“, очертава основните предпоставки и насоки на изследването. Първата глава, „Епиграфът в английската литературна традиция“ проследява исторически появата и развитието на този вид паратекст в английската литература от инцидентните му появи (най-напред у Шекспир), през налагането му в готическия роман и поезията на Романтизма, относителния му упадък в литературата на Реализма и Модернизма, и множеството му разнообразни проявления в литературата от Първата световна война насам.

Втората глава е озаглавена „Над, до и между текстовете. Характер и функции на епиграфа“. В нея са подробно изложени предлаганата методология на изследване и нейните литературнотеоретични основания. Доколкото епиграфът се схваща като паратекст с принципен междутекстов характер, в анализа му е необходим интертекстуален подход, с акцент върху обмена на значения, осъществяван в зоната на този своеобразен „праг“ (по терминологията на Женет). Тази глава се занимава и с разнообразните материални форми на епиграфа, който може да произлиза от съвсем различни източници: от художествен или философски текст, от популярна песен, дори от

анекдот или речникова дефиниция. В края на главата са описани двете функции, обозначени с метафорите „ключ“ и „знаме“.

Третата глава, „Ключове“, се занимава с детайлен анализ („четене отблизо“) на конкретни художествени творби с оглед на функцията, която изпълняват употребените от тях епиграфи. Тук в изследователския фокус попадат произведения като „Любовната песен на Дж. Алфред Пруфрок“ и „Кухите хора“ от Т. С. Елиът, „Мидълмарч“ от Джордж Елиът, „Франкенщайн“ от Мери Шели, „Униние“ от С. Т. Колридж, „Наемен убиец“ от Чарлз Томлинсън и др.

Предвидимо, четвъртата глава, „Знамена“, предлага съответния детайлен анализ на примери, в които епиграфът изпълнява функцията „знаме“. Сред разгледаните случаи са употребите на епиграфи у Уолтър Скот, Лорънс Даръл, Джон Фаулз, У. Х. Одън и др.

Петата глава, „Епиграфът в българската литература: специфики и тенденции“ сменя донякъде ракурса на изследването, и насочва вниманието към проявленията на този вид паратекст в българската литература, схващайки го като форма, чийто „внос“ в тази различна литературна система кореспондира с еволюционната теория на Франко Морети и с тезата на Александър Кьосев за самоколонизиращите се култури. Оказва се, че епиграфът се радва на изобилни употреби в българската литература: от Вазов и Михайловски, през Гео Милев, Йовков, Александър Геров, Антон Дончев, до Георги Господинов. Открояват се някои наглед специфично български явления като системната употреба на епиграф с фолклорен произход. Прави впечатление също едно подчертано концептуалистско отношение към употребата на епиграфи.

ЗаклЮчението обобщава и систематизира приносите на изследването и очертава редица насоки пред по-нататъшните изследвания на епиграфа.

2. Как се прави град: фикционални модели на града в съвременния британски роман (Иън Макюън и Мартин Еймис)

Монографията е базирана на дисертационен труд под ръководството на доц. д-р Огнян Ковачев, защитен през 2012 към катедра „Теория на литературата“ на СУ. Състои се от увод, четири глави, заключение и библиография.

Пространният увод излага темата на изследването, както и възприетата методология, и разисква някои основни теоретични и терминологични проблеми, чието уточняване се налага предварително.

Първата глава, „Разказването на града – към изучаване на фикционалното градско пространство“ представлява подробна теоретична дискусия върху проблематиката на фикционалното градско пространство. В изучаването на това явление са привлечени концепти и тези както от литературната теория, така и от градската социология и антропология. Особено значение за изследването имат разработките върху градското пространство на Анри Льофевр и Георг Зимел. Очертава се фигурата на фланьора като ключов агент в производството и потребяването на градското пространство, доколкото именно през нея се осъществява необходимото му *остранностяване*.

Втората глава, „Развитие на градското пространство в литературата на XIX и XX век“ осигурява литературноисторическия контекст, в който ще бъдат разглеждано това явление в съвременния британски роман. Тук особено внимание е обърнато на съответните произведения на Балзак, Дикенс, Джойс и Вирджиния Улф.

Третата и четвъртата глава се фокусират съответно върху фикционалното градско пространство в романите на Иън Макюън и Мартин Еймис. Подробно е разгледана представителна извадка от романите и на двамата автори, като редица откъси са подложени на внимателно „четене отблизо“. Оформя се тезата, че в романите на Мартин Еймис метрополисът се оказва „нечетим“ и неконтролируем, докато в тези на Иън Макюън се търси стратегия за неговото „прочитане“, основана на въображението и емпатията, дори ако тази стратегия понякога попада в предвидимите класови капани.

Заключението обобщава и систематизира основните търсения и изводи на изследването.

3. „Ти, Партийо, си майка на живота: българската литература в условията на тоталитарна власт

Студията, написана в съавторство с Борис Попиванов, представлява опит за интердисциплинарно осмисляне на подчертаните „грижи“, която тоталитарният режим в България полага за литературата. Тръгвайки от разбирането, че един тоталитарен режим принципно се нуждае от допълнителна легитимация, студията посочва и

разисква редица проявления на това специално отношение, както и специфични за България особености в провежданите от държавата политики спрямо писателите. В практическото приложение на ленинския принцип на „партийната литература“ се откриват множество тънкости и дори куриози, които привличат изследователското внимание. Спецификите са обусловени и от промените, които търпи самият тоталитарен режим във времето, пренасяйки акцента от пряка към непряка легитимация. Подробно са дискутирани разнообразните механизми на институционализация, които прилага държавната власт спрямо литературното поле, особено тези, свързани с управлението на Съюза на българските писатели. В обобщение, студията очертава институционалното интегриране на творците в системата на предпоставените цели на комунистическата идеология, целящо получаването на инструмент за легитимация на съществуващия строй и за упражняване на ефективно влияние от страна на неговите лидери.

4. Thresholds and Windows: Crossing at the Point of Paratext

(Прагове и прозорци: прекосяване в точката на паратекста)

В статията се разглеждат границите на текста в литературното произведение, като се акцентира върху паратекстове като уводи, епиграфи, посвещения и бележки под линия. Позовавайки се на фундаменталното изследване на Женет *Seuils* („Прагове“), статията предлага възглед за паратекстовете не непременно като прагове, а по-скоро като прозорци, като метафората за прозореца подчертава способността им да да релативизират границите на текста и да ги отворят за редица междутекстови отношения. Ако разширим метафората, в текста може да се влезе както през прага, така и през прозореца, така че статията изследва прочитите, които биха могли да се получат от такъв "нелегитимен" подход. Какво ще стане, ако се интересуваме от даден текст заради епиграфа или посвещението му, или ако предговорът оформя прочита ни с необичайна сила, както може да се случи в ситуация на идеологически заряд или дефицит на културна среда?

5. Паратекстът като мрежа

Понятието за хибрид, насочено към литературния текст, повдига въпроса за неговите граници и взаимодействието му с други текстове. Можем ли да разглеждаме като хибрид текста, „обрасъл“ по такъв начин с предговори, бележки, епиграфи, че паратекстът придобива необичайна относителна тежест? И ако този въпрос навява най-напред асоциации с игровата експерименталност на постмодернизма, то внимателното вглеждане показва, че подобна ярка „воля за паратекст“ характеризира и ред произведения на Романтизма и Модернизма: от „Кубла хан“ до „Пустата земя“. Статията установява, че паратекстът, този „праг“ в разбирането на Женет, може не само да се озове от периферията в центъра на интерпретативния режим, но и да функционира като мрежа, която текстът изплита около себе си в опит да предвиди своята рецепция.

6. Рецепция чрез хипертекст: Образи на англоезични поети в „Пантеон“ на Теодор Траянов

Последната публикувана книга на българския символист Теодор Траянов се състои от стихотворения, посветени на избрани световни поети. Статията предлага тази книга да бъде прочетена с помощта на Женет транстекстуалната теория, като маркира основните стратегии на хипертекстуалните стихотворения за установяване на връзки с техните хипотекстове, които на свой ред не са конкретни стихотворения, а по-скоро идеята за цялата корпуса на съответния поет. Вниманието е насочено най-вече към шестимата англоезични поети представени в Пантеона, тъй като техният подбор се обсъжда на фона на действителните им рецепцията им в България. В статията се настоява, че рецепцията може да се практикува не само чрез превод или коментар, но и чрез хипертекст, като този специфичен вид рецепция е важен аспект на поставянето на националната литература в световен контекст.

7. Цитирацията модернист и неговият адски град: случаите на Т. С. Елиът и Гео Милев

Статията разглежда проблема за интертекстуалността в модернистката поезия чрез сравнителен прочит на двама силно интертекстуални поети в английската и българската литература: Т. С. Елиът и Гео Милев. Въпреки многото различия, между двамата могат да се открият съществени паралели. В статията се сравняват характерът, източниците и функциите на интертекстуалността в тяхното творчество. Обърнато е

специално внимание на представите за модерния метрополис като ад, основани на интертекста на Данте и в двата случая (съответно "Пустата земя" и "Ад"). Тази споделена характеристика е от особено значение за интерпретацията на двете поеми. В статията се обсъждат и критическите позиции на двамата поети, като се търси мотивацията зад подчертано интертекстуалния характер на творбите им.

8. Possible Worlds in Historical Fiction: Degrees of Counterfactuality

(Възможни светове в историческата проза: степени на контрафактичността)

В статията се твърди, че възможните светове могат да се съдържат във фикционални светове, динамично възстановявани, отхвърлени или поддържани в едновременна възможност. Тази особеност е особено интересна в историческата художествена проза, тъй като подкопава приемането на установено минало, каквото ни представя историографският дискурс. Тя не се ограничава само до алтернативната история, а присъства и в историографската метафикция и дори в по-традиционните исторически романи, тъй като героите им задължително участват във второстепенни контрафактни действия и събития. По този начин статията доказва, че контрафактичността в историческата литература е въпрос на степен, а не на фиксирани жанрови граници. Примери за нееднозначна контрафактичност са дадени в романи като "Изкупление" на Иън Макюън, "Обладаване" на А. С. Байът и др.

9. Върху жанровото понятие „Историографска метафикция“

В статията се прави критичен преглед на начина, по който Линда Хъчън описва жанра, който самата тя нарича "историографска метафикция", като основополагащ за поетиката на постмодернизма. След това се предлагат насоки за по-нататъшни изследвания в областта на историографската метафикция. Първо, жанрът може да бъде анализиран от гледна точка на наративната семантика и теорията на фикционалните светове. Второ, може да се проследи развитието на жанра след публикацията на Хъчън. Трето, жанрът може да бъде разгледан в сравнение с този на традиционния исторически роман, който е продължил да съществува заедно с него. Четвърто, особено интересна би била една българска контекстуализация на този жанр: защо в България привидно няма историографска метафикция и дали това наистина е така?

10. Фрагменти от възможни щати в „Подземната железница“ на Колсън Уайтхед

Статията разглежда особеностите на фикционалния свят в романа на Колсън Уайтхед „Подземната железница“ с оглед на проблематичното мислене за утопиите и дистопиите днес. Това жанрово флуидно произведение започва като исторически роман, но продължава като поредица от фрагментарни дистопии, разположени в миналото като негови алтернативни версии. Това са „щатите“ (но и „състоянията“, доколкото английската дума *state* е многозначна), през които преминава клаустрофобичното повествование – минималистични възможни светове. По този начин романът на Уайтхед конструира алегория, в която възможните дистопични състояния вече са се случили и са част от споделеното минало на читателите.

11. Царкиня в градината: какво е общото между Димчо Дебелянов и Езра Паунд

Българският поет Димчо Дебелянов и фундаменталният модернист Езра Паунд независимо един от друг използват епиграф от общ литературен източник в стихотворение на френския символист Алберт Самен. Статията обсъжда това съвпадение с оглед на двете основни функции на епиграфа като паратекст: да разширява тълкуването на цитираното произведение и да извършва реторични жестове. Интерпретирайки двете произведения именно през епиграфите им, статията очертава способността на литературните епиграфи да създават сложни интертекстуални връзки, проявявайки валентност както навътре, т.е. в рамките на собствения текст, така и навън, достигайки до други текстове и до широкото поле на интертекстуалността.

12. Апология на излишното: размисли върху една наратологична новела

Статията разглежда тематизирането на излишното във фантастичната новела на А. С. Байът „Джин в окоето на славея“, в която главната героиня, учен-нاراتолог, посещава конференция в Истанбул и скоро след това случайно освобождава джин от стъклена бутилка. През историите, които взаимно си разказват героинята и джинът, а също през изнесените на конференцията доклади, текстът повдига ред въпроси, свързани с

природата на излишното и двусмисленото отношение към него, което се проявява и на чисто етимологично ниво, както на английски, така и на български. Темите за повествователното излишество и от друга страна, за сбъдването на излишното като смърт на разказа са разгледани през задочния диалог, който Байът води с теоретичните постановки на Цветан Тодоров относно хората-разкази и фантастичното като междинно състояние между взаимно изключващи се възможности. Докладът намира, че в крайна сметка основното послание на новелата е разбирането за излишното като потенциалност и форма на свобода.

13. За кожата на един епиграф: двусмислените рецептивни жестове на Цветан Стоянов в изданието на Пърси Биш Шели от 1959

Изданието на Шели от 1959 е сред първите преводни издания от английски език след началото на „Размразяването“ и това обуславя културната му значимост. Преводачът и съставител Цветан Стоянов пише към него предговор, над който поставя епиграф от посветеното на Шели стихотворение на Теодор Траянов „Cor Cordium“ (без позоваване на автора). Парадоксът се състои в това, че Траянов към онзи исторически момент е отричан и охулван от официалната литературна критика. Статията анализира този наглед дребен детайл в съпоставка с иначе „правоверния“ марксистки предговор и открива в решението на Стоянов да „контрабандира“ отхвърляния поет подчертана ирония и впечатляваща самоподривност. В изследването е привлечено и стихотворението на Пенчо Славейков „Сърце на сърцата“, което представлява вероятен хипотекст на Траяновото. Налага се изводът, че в българската си рецепция Шели е раздвоен между идеалистичния и марксисткия прочит, но и че това раздвоение бива атакувано от жестове като този на Цветан Стоянов.

14. Един ден в града (3 пъти): „Одисей“, „Мисис Далауей“ и „Събота“

Статията разглежда един очевиден паралел между романите на Джойс, Улф и Макюън, тъй като и трите се фокусират върху един-единствен ден, преживян от героите им в ярка градска среда. Докато този паралел е в най-добрия случай типологичен в случая на "Одисей" и "Мисис Далауей", "Събота" на Макюън съдържа множество интертекстуални препратки и към двата романа, особено към този на Улф. Статията обсъжда приликите и

контрастите в очертаващия се според нея общ приоритет на трите романа, а именно остранныяването на градското пространство, като се опира на интердисциплинарна рамка, включваща работата на Шкловски, Зимел и Ричард Сенет.

15. Лошите читатели на Иън Макюън

Статията разглежда проблема за *homo legens*, четящия човек, в творчеството на британския писател Иън Макюън. Текстът проследява читателските персонажи в неговите романи, като обръща специално внимание на героите от романите "Изкупление" и "Събота" и свързва тяхното четене с високото ниво на интертекстуалност в двата романа. Статията твърди, че като цяло читателските персонажи в романите на Макюън допускат съществени епистемологични грешки и не успяват да намерят работеща връзка между реалността на произведенията, които четат, и собствената си (всъщност също фикционална) реалност. Този проблем е разгледан в контекста на традиционния за английската култура дебат за ролята на съчувственото въображение, както и в рамките на разбирането на Макюън, че въображението, емпатията, способността да си представиш какво е да си някой друг, са в основата на цивилизацията.

PUBLICATIONS SUMMARY

1. Flags and Keys: A Poetics of the Epigraph

This monograph is a study of the form, functions, and uses of the epigraph in fiction, with an emphasis on English literature, where this kind of paratext originated and received its initial impetus. The work builds on the methodology for the study of paratext proposed by Gerard Genette, but develops its own approach, oriented in particular towards the analysis of epigraphs. This approach is based on a functional typology of epigraphs as "keys" and "flags". These metaphors denote the two basic functions that epigraphs perform as paratexts. A "key" is the function of the epigraph that is directed inward towards the given text, insofar as the epigraph conditions, "unlocks" a possible interpretation of it. A "flag" is that function which

leads outward from the given text to connect it with other texts, and the nature of this connection may go beyond the literary field itself.

The monograph consists of an introduction, five chapters, a conclusion and a bibliography. The introduction, entitled "Why Study Epigraphs," outlines the basic premises and directions of the study. The first chapter, "The Epigraph in the English Literary Tradition," traces the historical emergence and development of this kind of paratext in English literature from its occasional appearances (first in Shakespeare), through its assertion in the Gothic novel and the poetry of Romanticism, its relative decline in the literature of Realism and Modernism, and its many and varied manifestations in literature since the First World War.

The second chapter is entitled "Above, Beside, and Between Texts. Character and Functions of the Epigraph." It details the proposed research methodology and its literary theoretical underpinnings. Insofar as the epigraph is conceived as a paratext with a fundamentally intertextual character, an intertextual approach is necessary in its analysis, with an emphasis on the exchange of meanings taking place in the zone of this peculiar "threshold" (in Genette's terminology). This chapter is also concerned with the diverse material forms of the epigraph, which can derive from quite different sources: from an literary or philosophical text, from a popular song, even from an anecdote or a dictionary definition. At the end of the chapter, the two functions denoted by the metaphors "key" and "flag" are described.

The third chapter, "Keys," deals with a detailed analysis ("close reading") of specific works of literature with regard to the function performed by the epigraphs they use. Here, the research focus includes works such as "The Love Song of J. Alfred Prufrock" and "The Hollow Men" by T. S. Eliot, "Middlemarch" by George Eliot, "Frankenstein" by Mary Shelley, "Dejection: an Ode" by S. T. Coleridge, "Assassin" by Charles Tomlinson, etc.

Predictably, the fourth chapter, "Flags," offers a correspondingly detailed analysis of examples in which the epigraph functions as a "flag." Among the cases examined are the uses of epigraphs in Walter Scott, Lawrence Darrell, John Fowles, W. H. Auden, etc.

The fifth chapter, "The Epigraph in Bulgarian Literature: specifics and tendencies", changes the perspective of the study to some extent, and focuses attention on the manifestations of this kind of paratext in Bulgarian literature, conceiving it as a form whose "import" into this different literary system corresponds with Franco Moretti's evolutionary theory and with Alexander Kyossev's thesis of self-colonizing cultures. It turns out that the epigraph enjoys abundant uses in Bulgarian literature: from Vazov and Mikhailovsky, through Geo Milev,

Yovkov, Alexander Gerov, Anton Donchev, to Georgi Gospodinov. Some apparently Bulgarian-specific phenomena stand out, such as the systematic use of epigraph of folkloric origin. Also noteworthy is a markedly conceptualist attitude towards the use of epigraphs.

The conclusion summarizes and systematizes the contributions of the study and outlines a number of lines for further research on the epigraph.

2. How to Make a City: Fictional Models of the City in the Contemporary British novel (Ian McEwan and Martin Amis)

The monograph is based on a dissertation supervised by Ognyan Kovachev, PhD, defended in 2012 at the Department of Literary Theory at Sofia University. It consists of an introduction, four chapters, a conclusion, and a bibliography.

The comprehensive introduction sets out the topic of the study, as well as the methodology adopted, and discusses some basic theoretical and terminological issues, the clarification of which is necessary in advance.

The first chapter, 'Narrating the City - Towards a Study of Fictional Urban Space', is a detailed theoretical discussion on the problematics of fictional urban space. Concepts and theses from literary theory as well as urban sociology and anthropology are drawn upon in the study of this phenomenon. Of particular importance to the study are the works on urban space by Henri Lefebvre and Georg Simmel. The figure of the flâneur emerges as a key agent in the production and consumption of urban space, insofar as it is through the flâneur that the necessary defamiliarization of urban space takes place.

The second chapter, 'The Development of Urban Space in Nineteenth- and Twentieth-Century Literature', provides the literary and historical context in which this phenomenon will be examined in the contemporary British novel. Here particular attention is given to the relevant works of Balzac, Dickens, Joyce and Virginia Woolf.

The third and fourth chapters focus on fictional urban space in the novels of Ian McEwan and Martin Amis respectively. A representative sample of both authors' novels is examined in detail, with a number of extracts subjected to meticulous close reading. It is argued that in Martin Amis's novels the metropolis is rendered 'unreadable' and uncontrollable, while in those of Ian McEwan a strategy for 'reading' it is sought, based on imagination and empathy, even if this strategy sometimes falls into predictable class traps.

The conclusion summarises and systematises the main inquiries and conclusions of the study.

3. "You, Party, are the Mother of Life": Bulgarian Literature in the Conditions of Totalitarian Rule

The study, co-authored with Boris Popivanov, is an attempt at an interdisciplinary reflection on the pronounced "care" that the totalitarian regime in Bulgaria took of literature. Based on an understanding that a totalitarian regime fundamentally needs additional legitimation, the study points out and discusses a number of manifestations of this special treatment, as well as Bulgaria-specific features of the state's policies towards writers. In the practical application of the Leninist principle of 'party literature', many subtleties and even curiosities are found that attract research attention. The specifics are also conditioned by the changes that the totalitarian regime itself underwent over time, shifting the emphasis from direct to indirect legitimation. The various mechanisms of institutionalization applied by the state power to the literary field are discussed in detail, especially those related to the management of the Union of Bulgarian Writers. In summary, the study outlines the institutional integration of writers into the system of the presupposed goals of communist ideology, aimed at obtaining an instrument for the legitimation of the existing order and for the exercise of effective influence by its leaders.

4. Thresholds and Windows: Crossing at the Point of Paratext

The paper discusses the boundaries of text in a literary work by focusing on paratexts such as introductions, epigraphs, dedications, and footnotes. Taking a cue from Genette's seminal study *Seuils* (translated in English as *Paratexts: Thresholds of Interpretation*), it proposes a view of paratexts not necessarily as *thresholds* but rather as *windows*, the window metaphor highlighting their capacity to relativize the boundaries of text and open them to a number of intertextual relations. To extend the metaphor further, one could enter a text through the window as well as the threshold, so the paper explores readings which might ensue from such an "illegitimate" approach. What if we are interested in a text *because* of its epigraph or dedication, or if a preface shapes our reading with an unusual force, as might happen in an ideologically charged situation or a deficit of cultural background?

5. Paratext as a Web

The notion of hybrid, directed at the literary text, raises the question of its limits and its interaction with other texts. Can we regard as hybrid a text that has "overgrown" in such a way with prefaces, notes, epigraphs, etc. that the paratext acquires an unusual relative weight? And if this question first evokes associations with the playful experimentalism of postmodernism, close inspection shows that a similarly vivid "will to paratext" characterizes a number of Romantic and Modernist works: from *Kubla Khan* to *The Waste Land*. The article establishes that paratext, this "threshold" in Genette's understanding, can not only emerge from the periphery into the center of the interpretive mode, but also function as a web that the text weaves around itself in an attempt to anticipate its reception.

6. Reception through Paratext: Images of English Poets in Teodor Trayanov's *Pantheon*

The last book published by Bulgarian symbolist Teodor Trayanov consists of poems dedicated to selected world poets. The paper proposes to read that book by means of Genette's transtextual theory, marking the basic strategies for these hypertextual poems to establish links with their hypotexts, which in turn are not specific poems but rather the idea of the entire corpus of the respective poet. Attention is drawn especially to the six English-language poets presented in *Pantheon*, as their selection is discussed against the background of their actual reception in Bulgaria. The paper insists that reception can be practiced not only through translation or commentary but through hypertext as well, this particular kind of reception being an important aspect of placing a national literature in world context.

7. The Quoting Modernist and His Infernal City: the Cases of T. S. Eliot and Geo Milev

The paper discusses the issue of intertextuality in modernist poetry by means of a comparative reading of two highly intertextual poets in English and Bulgarian literature: T. S. Eliot and Geo Milev. Despite the many differences between the two, substantial parallels can be found. The paper compares the character, the sources, and functions of intertextuality in their corpus of works. Close attention is paid to the representations of modern metropolis as hell, heavily based on Dante's intertext in both cases (*The Waste Land* and *Inferno*, respectively). This shared characteristic is particularly significant for the interpretation of both

poems. The paper also discusses the two poets' critical stances, searching for the motivation behind the markedly intertextual character of their work.

8. Possible Worlds in Historical Fiction: Degrees of Counterfactuality

The paper argues that possible worlds may be contained within fictional worlds, dynamically reclaimed, dispelled, or held in simultaneous possibility. This feature is especially interesting in historical fiction, as it undermines our acceptance of a fixed past as presented by historiographic discourse. It is not restricted to alternative history but is also present in historiographic metafiction and even in more traditional historical novels, as their characters are necessarily involved in minor counterfactual actions and events. Thus, the paper argues that counterfactuality in historical fiction is a matter of degree rather than fixed genre boundaries. Examples of ambiguous counterfactuality are provided from novels such as Ian McEwan's *Atonement*, A. S. Byatt's *Possession*, and others.

9. On the Genre Concept of Historiographic Metafiction

The article develops a critical overview of how Linda Hutcheon described the genre she herself called 'historiographic metafiction' as fundamental for the poetics of postmodernism. It then offers directions for further studies in the field of historiographic metafiction. First, the genre can be analyzed from the point of view of narrative semantics and the theory of fictional worlds. Second, the genre's development after Hutcheon's publication can be traced. Third, the genre can be discussed in comparison with that of the traditional historical novel, which has gone on to coexist with it. Fourth, a Bulgarian contextualization of that genre would be especially interesting: why there is seemingly no historiographic metafiction in Bulgaria and is that really the case?

10. Fragments of Possible States in Colson Whitehead's *The Underground Railroad*

This paper examines the specificities of the fictional world in Colson Whitehead's novel *The Underground Railroad* in light of the problematic thinking about utopias and dystopias today. This genre-fluid work begins as a historical novel but continues as a series of fragmentary dystopias set in the past as alternative versions of it. These are the "states" through which the claustrophobic narrative passes, a number of minimalist possible worlds. In this way,

Whitehead's novel constructs an allegory in which the possible dystopian states have already happened and are part of the readers' shared past.

11. Princess in the Garden: Whatever is Shared by Dimcho Debelyanov and Ezra Pound

Bulgarian poet Dimcho Debelyanov and renowned modernist Ezra Pound independently used an epigraph from a common literary source in a poem by French symbolist Albert Samain. The paper discusses this coincidence with regard to two basic functions of epigraph as paratext: to broaden the interpretation of the quoting work, and to perform rhetorical gestures. Through an epigraph-focused interpretation of both works, the paper outlines the capacity of literary epigraphs to produce complex intertextual links, exhibiting valence both inward, i.e. within the own text, and outward, reaching to other texts and the broad field of intertextuality.

12. Apology of the Redundant: Reflections on a Narratological Novel

This paper examines the thematization of the redundant in A. S. Byatt's *Djinn in the Nightingale's Eye*, in which the protagonist, an academic narratologist, attends a conference in Istanbul and soon after accidentally releases a genie from a glass bottle. Through the stories that the protagonist and the genie tell each other, as well as through the papers presented at the conference, the text raises a number of questions about the nature of the redundant and the ambiguous attitude towards it, which is also manifested on a purely etymological level. The themes of narrative redundancy and, on the other hand, of the fulfillment of the redundant as the death of narrative, are addressed through Byatt's dialogue with Tzvetan Todorov's theoretical postulations on tale-people and the fantastic as an intermediate state between mutually exclusive possibilities. The paper finds that ultimately the novel's main message is an understanding of the redundant as potentiality and a form of freedom.

13. For the Hide of an Epigraph: Tsvetan Stoyanov's Ambiguous Receptive Gestures in Percy Bysshe Shelley's 1959 Edition

Shelley's 1959 Bulgarian edition was among the first published translations from English after the beginning of The Thaw, and this determines its cultural significance. The translator and compiler Tsvetan Stoyanov wrote a preface and added an epigraph from Teodor Trayanov's

poem "Cor Cordium", dedicated to Shelley (without reference to the author). The paradox lies in the fact that at that historical moment Trayanov was denounced and vilified by official literary criticism. The article analyses this seemingly minor detail in juxtaposition with the otherwise "orthodox" Marxist preface and finds in Stoyanov's decision to "smuggle" the rejected poet a marked irony and an impressive self-subversion. The study also draws on Pencho Slaveykov's poem "Heart of Hearts", a likely hypotext of Trayanov's. The conclusion is that in his Bulgarian reception Shelley is split between idealist and Marxist readings, but also that this split is attacked by gestures such as Tsvetan Stoyanov's.

14. A Day in the City (3 times): Ulysses, Mrs Dalloway, and Saturday

The paper examines an evident parallel between Joyce's, Woolf's, and McEwan's novels in that all three focus on a single day experienced by their protagonists in a vividly urban setting. Whereas this parallel is at best typological in the case of *Ulysses* and *Mrs Dalloway*, McEwan's *Saturday* contains much intertextual reference to both, especially to Woolf's novel. The paper discusses similarities and contrasts in what it sees as a common priority of the three novels, namely the defamiliarization of urban space, relying on an interdisciplinary frame including the work of Shklovsky, Simmel, and Richard Sennett.

15. Ian McEwan's Bad Readers

The paper discusses the problem of *homo legens*, the reading human, in the work of British novelist Ian McEwan. The text follows the reader characters in his novels, drawing special attention to the protagonists of the novels *Atonement* and *Saturday*, and relating their reading to the high level of intertextuality in the two novels. The article holds that, as a whole, reader characters in McEwan's novels make crucial, epistemological errors and fail to find a working correlation between the reality of the works they read and their own (as a matter of fact, also fictional) reality. This problem is discussed in the context of a debate, traditional for English culture, concerning the role of sympathetic imagination, as well as within the frame of McEwan's understanding that imagination, empathy, the ability to imagine what it is to be someone else, is at the basis of civilization.

СПРАВКА ЗА ОРИГИНАЛНИТЕ НАУЧНИ ПРИНОСИ

Гл. ас. д-р Ангел Игов

1. Оригинални научни приноси на хабилитационния труд

Противно на първоначалните ми интуиции, характерът и функциите на епиграфа в художествената литература се оказаха почти неразработвани теми. Дори във фундаменталния труд на Жерар Женет „Прагове“, който иначе задава принципна рамка за изследването на паратекстове, на епиграфа са отделени едва десетина страници, в които са очертани някои възможни насоки, но липсва систематичен и детайлен анализ. От тази гледна точка, трудът поначало е оригинален и приносен, тъй като се занимава с проблеми, останали встрани от полезрението на литературната наука. Дори литературноисторическият преглед на появата и развитието на епиграфа в английската литература вече съдържа оригинален научен принос.

Но основният конкретен принос, за който претендира трудът, е (както личи и от заглавието му) предложената функционална типология на епиграфите като „ключове“ и „знамена“. С тези метафори се обозначават двете, според мен, основни, паралелни, но не и взаимно изключващи се, функции, които епиграфите изпълняват като паратекстове. „Ключ“ е функцията на епиграфа, която е насочена навътре към дадения текст, доколкото епиграфът обуславя, „отключва“ възможна негова интерпретация. „Знаме“ е тази функция, която води навън от дадения текст, за да го свърже с други текстове, като характерът на тази връзка може да излиза извън самото литературно поле, т.е. тя може да е естетическа, политическа, търговска и т.н. В изследването си намирам, че, исторически погледнато, по-скоро функцията „знаме“ е първична, докато функцията „ключ“ се проявява постепенно на по-късен етап.

Трябва да отбележа, че макар да приемам в изследването си методологическата рамка, предложена от Женет, аз работя с уговорката – и тук е следващият приносен момент – че епиграфът трябва да се разглежда не само като паратекст, но и като интертекст. Женет посочва, че паратекстът принципно е и „зона за обмен“, но не се задълбочава в тази тема, която аз намирам за особено съществена и привлекателна.

Друг принос на труда е вниманието към епиграфната традиция в българската литература, която никога не е била системно проучвана. Моето проучване ме доведе до откритието на определени тенденции, които изглеждат присъщи именно на тази българска традиция (например системната употребата на епиграф с фолклорен източник). Твърдя, че в българската литература също така се наблюдава подчертано концептуалистско отношение към епиграфа, т.е. личи стремеж този тип паратекст да бъде употребяван с оглед на предварително набелязана авторова концепция. Това навярно обуславя и преобладаващата функция „знаме“ на епиграфа в българската литература.

Най-сетне, сам по себе си приносен е и детайлният литературоведски анализ на конкретните текстове, особено когато става дума за текстове, които рядко са били предмет на такъв анализ.

2. Оригинални научни приноси на монографията, базирана върху защитен дисертационен труд

Съществуват, разбира се (макар и по-малко от очакваното) литературоведски разработки върху романите на Иън Макюън и Мартин Еймис; но тук те за пръв път са анализирани в систематична съпоставка, определяща рамката на академичното изследване.

Също така, за пръв път романите на Иън Макюън и Мартин Еймис са разгледани в подобен широк контекст, включващ отправни точки от литературната история и социалната теория. Техните произведения са разглеждани в трудове, занимаващи се с пейзажа на съвременната британска литература, но не и до такава степен в контекста на европейската литературна история.

Оригинален принос е това, че функциите на градското пространство в романите на Иън Макюън са анализирани в пряка връзка с неговото разбиране за социалната роля на въображението, така както е последователно застъпено в творчеството му. А изграждането на фикционално градско пространство в романите на Мартин Еймис изобщо за пръв път попада на фокус.

Намирам за собствен научен принос изолирането на характерен за творчеството на Чарлс Дикенс повествователен метод, наречен в изследването „дикенсов парадокс“: насочване на читателското (разбирай общественото) мнение към обекти и проблеми чрез първоначалното им остранностяване, което – наглед парадоксално – изиграва ролята на оптично приближаване.

Следва да се посочи и това, че изследването систематично прилага идеите на изследователи на градското пространство като Зимел, Бенямин, Сенет, Льофевр, в анализа на произведения на художествената литература и по този начин разработва устойчива интердисциплинарна рамка.

Накрая, изследването разработва и защитава опозицията между *овещняване* и *остранностяване* (концепти, произлизащи от различни полета на хуманитаристиката) като процеси, влияещи върху градската среда и съответно обуславящи ред особености в изграждането на фикционално градско пространство в художествената литература.

3. Оригинални научни приноси на останалите публикации

Вместо описание на научните приноси на всяка една от тези публикации поотделно, по-скоро ще се стремя да защита общия научен принос на три своеобразни групи от публикации, които съответно разработват сходна проблематика.

Първата от тези групи се отнася до проблематиката на паратекста, която ме е занимавала и в монографията ми, но не толкова в тясна връзка с епиграфа, а в търсене на по-общ теоретичен поглед към паратекста, който би могъл да допълва и евентуално да коригира методологията на Женет. Водеща тук е една от последните ми публикувани статии, „Паратекстът като мрежа“, която свързва философското и социологическо понятие за мрежа с реалността на паратекста. Насочването на вниманието към „обрастването“ на текста с множество вариации на паратекст смятам за приносно. Виждам сериозен потенциал за бъдеща работа в хипотезата, че литературният текст може да изплита

около себе си цяла мрежа от паратекстове, които функционално се свързват помежду си и че тази мрежа вече представлява качествено ново проявление на паратекстуалността.

Втората група публикации се занимава с проблеми, свързани с фикционалните светове и въображението, било то в рамките на конкретни художествени произведения или, по-общо, с оглед на едри жанрови характеристики. Акцент в тази група публикации е интересът към фикционалните светове в историческия роман и в частност т. нар. историографска метафикция. Макар че теорията на фикционалните светове има и своята традиция, и своето актуално развитие, целенасоченото ѝ прилагане по отношение на историографската метафикция може да бъде отчетено като оригинален научен принос. Бих отбелязал също, че както терминът, така и самото понятие за този жанр, не са намерили досега особено приложение в българското литературознание, а потенциалът за това е голям. Тези статии набелязват и възможни прочити на произведения от българската литература в жанровите рамки на историографската метафикция. Като принос може да се отбележи и разглеждането на връзката между възможните светове и дистопията в статията „Фрагменти от възможни щати в „Подземната железница“ на Колсън Уайтхед“.

Третата група публикации насочва към проблематиката, в която възнамерявам да съсредоточа изследователските си усилия в следващите години. Това е, най-общо казано, полето на преводната рецепция и нейните отношения със спецификите на приемната литературна система: особеностите, които обуславят рецепцията, но и неочакваните значения, които могат да получат фактите от преводната рецепция. Пример за тези търсения е статията „За кожата на един епиграф“, която разглежда наглед дребен, но твърде интересен факт от българската рецепция на Пърси Биш Шели – епиграфа от стихотворение на Теодор Траянов, което преводачът Цветан Стоянов поставя над своя предговор. Намирам за ползотворен подхода, в който малко известни или незабелязани текстови детайли и съвпадения могат да послужат, за да очертаят характерни за литературната система тенденции. Такъв подход е приложен и в статията „Царкиня в градината“, която за пръв път разглежда едно останало незабелязано от литературите съвпадение: Димчо Дебелянов и Езра Паунд независимо един от друг употребяват за епиграф един и същ стих от френския поет символист Албер Самен. Смятам, че оригиналният научен принос на тази статия се откроява лесно. Подобен

подход прилага и статията „Цитиращият модернист“, която проследява някои неочаквани сходства между „Пустата земя“ на Т. С. Елиът и „Ад“ на Гео Милев на фона на фактически липсващата българска рецепция на Елиът към онзи исторически момент. За приносна смятам и статията „Рецепция чрез хипертекст“, която аргументира възможността рецепцията на чуждия текст да се осъществява не пряко чрез превод или метатекст, а посредством друго произведение в приемния език, което в такъв случай се явява негов хипотекст, по терминологията на Женет.

Извън тези три групи остават две публикации. Общата студия с Борис Попиванов, „Ти, Партийо, си майка на живота: българската литература в условията на тоталитарна власт“, демонстрира своя научен принос с факта, че това е все още най-цитираната ми публикация. Тя е публикувана през 2004 г. и от днешна гледна точка, намирам редица недостатъци и неясноти в текста; но съвместният ни опит да конципираме взаимоотношенията между писателите и „системата“ на тоталитарния режим очевидно е бил разчетен от други изследователи като стойностен, а за работата на тези колеги са се оказали полезни изложените от нас факти и тези.

Що се отнася до „Апология на излишното: размисли върху една наратологична новела“, тази публикация произлиза от доклад на ежегодната интердисциплинарна конференция, организирана от Културния център на СУ и се вписва тъкмо в търсения интердисциплинарния подход към ключови за съвременната култура концепти. Понятието за *Излишното* беше тематизирано от различни философски, естетически, психологически, социологически гледни точки; но това бе единственият доклад, който тематизираше това понятие от наратологична перспектива, което ме кара да вярвам, че притежава оригиналност.

Накрая, бих посочил също, че редица от тези статии анализират текстове (или аспекти от тях), които, без в никакъв случай да са маргинални, или са останали встрани от ползрението на литературната наука, или са създадени съвсем наскоро и поради това тепърва предстои тяхното задълбочено изследване (като например „Подземната железница“ на Колсън Уайтхед). Само по себе си, това също представлява известен научен принос.